

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У статті проаналізовано можливості впровадження міждисциплінарної інтеграції як важливої педагогічної умови формування мовної особистості майбутніх перекладачів. Акцентовано увагу, що формування мовної особистості майбутніх перекладачів є послідовним процесом зміни особистості в процесі опанування комплексу дисциплін, спрямованим на розвиток здатностей пізнавати, описувати, оцінювати, перетворювати навколишню дійсність, ефективно спілкуватися засобами іноземної мови в іншомовній дискурсній діяльності.

Ключові слова: педагогічні умови, міждисциплінарна інтеграція, мовна особистість майбутніх перекладачів.

Постановка проблеми. Перед системою вищої професійної освіти стоїть надзвичайно важливе завдання – сформувати мовну особистість перекладача, який відрізнявся б глибокими знаннями, уміннями застосовувати їх на практиці, мав ґрунтовну соціокультурну підготовку. Науковці й педагоги-практики шукають, експериментально перевіряючи їх, ефективні чинники формування майбутніх фахівців.

Аналіз наукових досліджень. Останнім часом проблема ефективної підготовки майбутніх перекладачів перебуває в полі зору філософів (К. Мальцева, М. Рябова та ін.), мовознавців (І. Абдулмянова, Н. Валєєва, В. Сдобников, О. Петрова та ін.), психологів (Р. Гладушина, В. Гусєв, І. Зимня, Т. Пастрик та ін.), педагогів (Н. Гавриленко, Н. Гальскова, О. Заболотська, В. Пасинок, І. Плужник, Г. Саприкіна, Н. Федічева та ін.). Особливий інтерес викликають праці, у яких відображено результати дослідження способів формування професійної компетентності майбутніх лінгвістів і перекладачів, зокрема студії І. Бахова, Д. Іщенко, В. Калініна, Т. Колодько, О. Павлик, Т. Пастрик, З. Підручної, К. Скиби, Н. Соболя, Ж. Таланової, Л. Тархової, О. Шупти, А. Янковця. Окремі аспекти соціокультурної підготовки в процесі навчання іноземної мови відображено в наукових студіях Ю. Пасова, С. Тер-Мінасової, R. Lado, Н. Brown, P. Erman, J. Harmer, A. D. Hirsh, J. L. Moreno, M. Wallace, A. R. Wright. Цінними є праці, що висвітлюють проблеми формування мовної особистості (А. Богуш, Ж. Горіна, Т. Груба, Л. Паламар, М. Пентиліук, О. Семенов та ін.), своєрідність формування мовної особистості перекладачів (О. Бушев, А. Плєхов, Л. Тарнаєва, І. Халєєва, О. Шевченко та ін.)

Однак, попри зростання кількості публікацій, педагогічні умови формування мовної особистості студентів-майбутніх перекладачів ще не були предметом спеціального розгляду.

Метою статті є обґрунтування ефективності впровадження міждисциплінарної інтеграції в процес професійної підготовки майбутніх перекладачів як педагогічної умови.

Виклад основного матеріалу. Аналіз стану проблеми професійної підготовки майбутніх переклада-

чів, уточнення сутності, змісту і структури цього поняття висуває низку питань стосовно організації освітньо-виховного процесу, спрямованого на формування мовної особистості майбутніх перекладачів; умов, які можна вважати необхідними й достатніми для її формування.

Перш, ніж визначити комплекс педагогічних умов, що сприяють формуванню мовної особистості майбутніх перекладачів, конкретизуємо, як у педагогічній науці трактують поняття «формування» та «розвиток», «умова», «педагогічна умова».

Поняття «формування» тісно пов'язане з поняттям «розвиток». Вони взаємопов'язані, але, як зазначає В. Беліков, не є тотожними [1]. Розвиток – це спрямована закономірна зміна матерії та свідомості, їхня універсальна властивість; у результаті розвитку виникає нова якість, стан об'єкту – його складу та структури. Розвиток у філософії визначається як процес взаємопов'язаних кількісних та якісних перетворень особин від моменту їх зародження до кінця життя. Формування являє собою процес надання певної форми [1].

Як свідчить аналіз лексикографічних, психолого-педагогічних джерел, у педагогіці поняття «формування» сполучають із такими дефініціями, як характер, уміння, навички тощо; лексему «розвиток» поєднують із таким поняттям, як здатності особистості [3]. Водночас у процесах розвитку автономних систем наявні елементи формування деяких їх складників, а в процесах формування – моменти розвитку його окремих компонентів [2].

Закономірності розвитку в процесі навчання, визначені вітчизняними і зарубіжними психологами та педагогами, дозволяють стверджувати, що формування мовної особистості майбутніх перекладачів здійснюється ефективніше, якщо знання виступають засобом розвитку, а не головною метою діяльності [4]. Таким чином, під формуванням мовної особистості майбутніх перекладачів будемо розуміти послідовний процес зміни особистості в процесі опанування комплексу дисциплін, спрямований на розвиток здатностей пізнавати, описувати, оцінювати, перетворювати навколишню дійсність, ефективно спілкуватися засобами іноземної мови в іншомовній дискурсній діяль-

ності.

На нашу думку, формування не є однобічним процесом впливу на суб'єкт навчання, а передбачає обов'язковий зворотній зв'язок, що виявляється в прагненні студентів до самопізнання, самореалізації й самовдосконалення. Формуванням уважається не будь-який процес розвитку, а тільки спрямований на досягнення цілісності особистості. Таким чином, під формуванням ми будемо розуміти створення в навчальній діяльності педагогічних умов, які сприяють процесу самоактуалізації особистісного потенціалу майбутніх перекладачів з метою набуття професійних умінь і навичок.

Отже, нашу увагу привертають педагогічні умови, у яких мовна особистість перебуває, розвиваючися й удосконалюючися.

У науково-педагогічній літературі дослідники (В. Андреев, В. Беліков, Н. Яковлева та ін.) визначають педагогічні умови як сукупність заходів навчально-виховного процесу, що забезпечує перехід на більш високий рівень розвитку, що визначається навчально-виховним завданням [1]. Сукупність навчально-виховних заходів містить мотиваційну зумовленість, цілеспрямований відбір змісту, а відтак організаційних форм, методів, прийомів навчання й виховання студентів.

У працях останніх років поняття «педагогічні умови» розглядають у різних аспектах: як сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, які позитивно впливають на ефективність і результативність навчально-виховного процесу [6]; як якісну характеристику основних факторів, процесів і явищ освітнього середовища, яким притаманні такі характеристики: створюються цілеспрямовано й реалізуються в освітньому середовищі; забезпечують вирішення поставленого педагогічного завдання; сприяють планомірності наукового пошуку та надають можливість перевірки його результатів; позитивно впливають на ефективність і результативність навчально-виховного процесу [8, 68]; як взаємопов'язану сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, засобів та матеріально-просторового середовища, спрямовану на вирішення поставлених у дослідженні завдань. Педагогічні умови свідомо створюють в освітньому просторі, оскільки їх реалізація забезпечує найбільш ефективний перебіг цих процесів [1]. На думку Є. Хрикова, педагогічні умови - це обставини, які зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу [7, 12].

Під педагогічними умовами формування мовної особистості майбутніх перекладачів розуміємо сукупність дій, спрямованих на поетапне моделювання й ефективне функціонування процесу формування й розвитку складників мовної особистості майбутніх перекладачів.

Під час визначення педагогічних умов ми керувалися положенням, висловленим Є.Хриковим: «доцільною є дослідницька технологія, яка передбачає застосування методів морфологічного аналізу та ек-

пертного оцінювання. Морфологічний аналіз передбачає складання повного переліку можливих педагогічних умов, необхідних для розв'язання певного педагогічного завдання. Наступним кроком є опитування експертів для з'ясування найважливіших для розв'язання тієї чи іншої проблеми педагогічних умов» [7, 14].

На основі опрацювання літератури, опитування експертів (25 викладачів іноземних мов, перекладачів) дійшли висновку, що важливою педагогічною умовою формування мовної особистості майбутніх перекладачів є забезпечення міждисциплінарної інтеграції, що сприяє ефективному засвоєнню комплексу знань з різних дисциплін як інтегрованої цілісності, а не набору окремих складників. До того ж реалізація міждисциплінарної інтеграції допомагає одночасно з засвоєнням знань, формуванням умінь і навичок студентів набувати цінностей, досвіду.

Саме поняття «мовна особистість» належить до міждисциплінарних, оскільки перебуває в полі зору багатьох наук: лінгвістики, етно-, соціо-, психолінгвістики, психології, дидактики, філософії, лінгводидактики тощо. Мовна особистість – це наскрізна ідея, що, як показує досвід її аналізу та опису, пронизує всі аспекти вивчення мови й водночас руйнує межі між дисциплінами, які вивчають людину, оскільки неможливо вивчати людину поза її мовою. [3, 3]. У вітчизняній педагогіці філософською передумовою міждисциплінарної інтеграції є положення про необхідність розкриття головних взаємозв'язків суспільства, природи, мислення. На думку Н. Резник, характерною особливістю сучасного наукового пізнання є об'єктивне посилення в ньому процесів інтеграції й диференціації, осмислення яких спирається на розв'язання проблеми узагальнення й систематизації всієї сукупності знань, що перебувають у постійному розвитку. Результатом цих процесів є формування наукової картини світу [3, 5].

Упровадження міждисциплінарної інтеграції зумовлене необхідністю врахування соціальних чинників, оскільки нині розвиток вищої освіти перебуває в умовах бурхливого зростання наукової інформації, зростаючого накопичення емпіричного й теоретичного матеріалу на тлі кризи в системі освіти. Загострюються протиріччя між обсягом знань, які студентові необхідно опанувати за час навчання в університеті, й хронологічно обмеженими можливостями навчального процесу.

Неважко помітити, що ситуації в іншомовному реальному режимі вимагають від студентів не лише знання конкретних правил поведінки, готового алгоритму дій і простого відтворення такої поведінки із представниками іншої мови та культури, а й здатності правильно дати оцінку ситуації, спроектувати свої дії та поведінку стосовно певної ситуації, для подальшого взаємопорозуміння зі співрозмовником, при цьому використовуючи соціокультурний особистісний досвід. Так, майбутні перекладачі повинні бути готовими

до міжкультурного спілкування із представниками інших країн, до вибору відповідного стилю соціокультурної поведінки та бути здатним до підтримання діалогу, при цьому вміти використовувати та знаходити нестандартні рішення в незнайомих соціокультурних ситуаціях.

Процес упровадження міждисциплінарної інтеграції заснований на загальнодидактичних та специфічних принципах. Провідні принципи схарактеризуємо детальніше.

Джерелом розвитку інтересу до вивчення турецької мови можуть стати міжпредметна інтеграція в навчанні, особливо зв'язки турецької мови з літературою Туреччини, історією, географією, образотворчим мистецтвом, музикою тощо. *Принцип реалізації міжпредметних зв'язків* спонукає викладачів і студентів до творчої діяльності. Так, ознайомлення з цікавими географічними об'єктами Туреччини потребує знань географії, історії. Наприклад, Памуккале, Демре, Конья, Мірра, Кекова. Це вимагає від педагога ґрунтовної лінгвістичної й позалінгвальної підготовки (читання літератури з проблеми, відвідування музеїв, театрів, виставок, робота в мережі Інтернет тощо).

Особливо відзначаємо дотримання *соціокультурного принципу*, що тісно пов'язаний з попереднім і забезпечує формування в студентів соціокультурної компетентності – сукупності знань про матеріальну й духовну культуру турецького народу, про соціокультурні стереотипи мовленнєвого спілкування.

Реалізація цього принципу може відбуватися шляхом дозованого включення до занять додаткових фонових знань та мовних засобів, які мають їм відповідати та які за змістом і ступенем складності узгоджуються з інформацією підручників та враховують рівень володіння мовою студентів.

У процесі формування усних мовленнєвих навичок та вмінь майбутніх перекладачів систематизуються засвоєні лексичні одиниці. Систематизацію доцільно проводити під час оволодіння кожною новою темою. Така систематизація лексичних одиниць зумовлена психологічними віковими особливостями розвитку студентів. Для них характерна деталізація й узагальнення матеріалу, який вони засвоюють, класифікація явищ та відтворення інформації в критично осмисленому перетвореному вигляді.

Інформація, не підкріплена позитивними емоціями, швидко забувається, тому до основних принципів упровадження визначеної педагогічної умови належить *принцип емоційності*, що передбачає створення позитивного емоційного тла, впливу на емоційну сферу студентів, насамперед засобами мистецтва. Такими заходами є концерти турецької музики, перегляд турецьких телепередач. Цікавим для студентів виявився захід «Майстерня ебру».

Ебру - різновид живопису, характерний для країн Сходу, продуктом якого є малюнок, створений на воді (або спеціальному розчині), і згодом обережно перенесений на папір чи іншу поверхню. Впродовж століть цей

метод використовувався як основа для створення каліграфії, оздоблення приміщень, прикрашення обкладинок книжок тощо.

Спочатку студентів познайомили з історією цього мистецтва. Вони дізналися, що в Туреччині мистецтво, відоме як *ebru*, є досить популярним і в наші дні, показали технологію створення ебру, після чого до цього процесу могли долучитися всі бажаючі.

Важливою для знайомства з турецькою культурою є інформація про антропоніми. Аксиоматичним є твердження, що ономастичний корпус концептуалізує образи, що асоціюються з культурно-національними еталонами, стереотипами. Саме ономастикон відображає характерний для певної лінгвокультурної спільноти менталітет, спосіб мислення, загальнонаціональні уявлення про світобудову, просторові стереотипи, особливості мотивації вибору імені й естетичних пріоритетів. Розроблення отримала теорія мотивації імені в турецькій мові, оскільки значна кількість власних назв означають чи вказують на певні явища, образи, події. Наприклад, чоловічі імена *Uğur* – щастя, *Ege* – піклувальник, *Barış* – мир, *Nakan* – голова держави, *Şenol* – будь радісним. Жіночі імена: *Bahar* – весна, *Akgül* – біла троянда, *Can* – душа, *Duygu* – відчуття, *Sevgi* – любов. Як бачимо, турецькі антропоніми мають позитивну конотацію.

Принцип комунікативної спрямованості зумовлює залучення студентів до комунікативної діяльності під час проведення різних заходів. Цікавим є перегляд турецьких фільмів з їх подальшим обговоренням. Особливий інтерес у студентів першого курсу викликали фільми «Мій батько й мій син», «Гра правосуддя» та інші.

Принцип креативності передбачає залучення студентів до творчої діяльності, що забезпечує підвищення рівня їхньої мовленнєвої, соціокультурної компетентностей.

Реалізація *принципу наочності* має своєрідні ознаки: наочність виступає важливим засобом створення зацікавленості – важливої складової позанавчальної роботи. Засобами реалізації цього принципу є фільми, слайди, телепередачі, презентації, фотографії, малюнки, репродукції тощо.

Висновки. Сучасне суспільство потребує фахівців з міжнародного та міжкультурного спілкування, компетентність яких виходить за межі простого знання мови. Професія перекладача вимагає комплексу знань (лінгвістичних, екстралінгвістичних, загальнокультурних з галузі країнознавства, історії і літератури, а також знань, необхідних для перекладу в спеціальних галузях - економіці, юриспруденції, політиці, освіті, медицині тощо). Це зумовлює впровадження в навчально-виховний процес провідної педагогічної умови формування мовної особистості майбутніх перекладачів – забезпечення міждисциплінарної інтеграції, виокремити яку дали змогу аналіз наукових студій з проблеми та метод експертних оцінок.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у виокремленні ефективних методів, прийомів і засобів реалізації міждисциплінарної інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беликов В. А. Философия образования личности: деятельностный аспект [Текст] : моногр. / В. А. Беликов. - М.: Владос, 2004. - 357 с.
2. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения. - / В.В.Давыдов. - М.: ИИТОР, 1996. - 544 с.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. - М. : Наука, 2006. - 263 с.
4. Підручна З. Ф. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» [Електронний ресурс] / З.Ф. Підручна; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка.– Тернопіль, 2008. – 22 с.
5. Резник Н. И. Инвариантная основа внутрипредметных, межпредметных связей: методологиче-

ские и методические аспекты. Монография / Н.И.Резник. – 3-е изд., дораб. И доп. – СПб. : Речь, 2012 – 265 с.

6. Назола О.В. Педагогічні умови підвищення якості навчання іноземних мов курсантів вищих військових навчальних закладів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.В.Назола. – Хмельницьк: вид-во нац. акад. держ. прикордон. служби України ім.Б.Хмельницького, 2005. – 20 с.

7. Хриков Є.М.Педагогічні умови як складова наукових знань / Є.М.Хриков // Шлях освіти. – 2011. - № 2. – С. 11-15.

8. Шмоніна Т. А., Глухов І. Г. Сучасні підходи до розуміння поняття «педагогічні умови» / А.Т.Шмоніна. Зб. наук. праць. Пед науки. Вип. 59. – Херсон: ХДУ, 2011. – 438 с.

REFERENCES

1. Belykov V.A. Personality Philosophy of Education: activity aspect [Text]: Monograph. / V.A. Belykov. - Moscow: VLADOS, 2004. - 357 p.
2. Davydov V.V. Theory of development training. - / V.V. Davydov. - Moscow: IITOR, 1996. - 544 p.
3. Karaulov Y.N. Russian language and language personality / Yuri Nikolaevich Karaulov. - Moscow: Nauka, 2006. - 263 p.
4. Pidruchna Z.F. formation of professional communicative competence of interpreters in the professional preparation: Author. Thesis. for obtaining sciences. degree candidate. ped. sciences specials. 13.00.04. "Theory and Methods of Professional Education" [electronic resource] / Z.F. Pidruchna, Ternopol. nat ped. Univ them. V. Hnatyuka. - Ternopil, 2008. - 22 p.
5. Resnick N.I. Invariant basis of subject bonds :

Methodical and methodological aspects. Monohrapf / N.I.Reznyk. - 3rd ed., dorab. and add. - St. Petersburg.: Speech , 2012 - 265 p.

6. Nazola O. Pedagogical conditions of enhance of learning foreign languages students of higher military educational institutions: Author. Thesis for Candidate ped sciences specials. 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education" / O.V.Nazola. - Khmelnitsky: Type of th. Acad. state. border. Service of Ukraine of B.Khmelnitsky, 2005. - 20.

7. Hrykov Ye.M. Pedahohichni provided as part of scientific knowledge / Ye.M.Hrykov / / The path of education. - 2011. - № 2. - P. 11-15.

8. Shmonina T.A., Gluhov I.G. Modern approaches to understanding the concept of " pedagogical conditions " / A.T.Shmonina . Zagreb. sciences. works. Ped science. Iss. 59. - Kherson: KSU, 2011. - 438 p.

И. А. Горошкин

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ

В статье проанализированы возможности внедрения междисциплинарной интеграции как важного педагогического условия формирования языковой личности будущих переводчиков. Акцентировано внимание, что формирование языковой личности будущих переводчиков является последовательным процессом изменения личности в процессе овладения комплекса дисциплин, направленным на развитие способностей познавать, описывать, оценивать, преобразовывать окружающую действительность, эффективно общаться средствами иностранного языка в иноязычной дискурсивной деятельности.

Ключевые слова: педагогические условия, междисциплинарная интеграция, языковая личность будущих переводчиков.

I. O. Horoshkin

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION AS A PEDAGOGICAL CONDITION OF FORMING LINGUISTIC IDENTITY OF FUTURE TRANSLATORS

The article deals with an issue of interdisciplinary integration as a pedagogical condition of forming linguistic identity of future translators. The aim of the article is to reason the efficiency of implementing interdisciplinary integration into the process of training future translators/interpreters as a pedagogical condition. Pedagogical conditions of forming a linguistic identity of future translators/interpreters are considered as an amount of actions aimed at phased modeling and efficient functioning of the process of forming and developing components of linguistic identity of future

interpreters. Modern society requires specialists in the area of international and intercultural communication, whose competence is beyond the scope of simple knowledge of a language. A profession of a translator/interpreter requires a set of knowledge (linguistic, extra linguistic, common cultural from the area of country study, history and literature, and also knowledge necessary for translating in special fields: economics, jurisprudence, politics, education, medicine etc). On the basis of the studied literature, survey of experts (25 foreign language teachers, translators) we concluded that providing interdisciplinary integration is an important pedagogical condition of forming linguistic identity of future translators/interpreters; it promotes efficient mastering a complex of knowledge in different fields as an integrity, but not as a set of separate elements. Besides, realization of interdisciplinary integration helps to assimilate knowledge, to form skills and abilities of students to gain values, experience simultaneously.

The formation of linguistic identity of future translators/interpreters can be understood as a consistent operation of changing personality in the process of mastering a complex of disciplines, aimed at the development of abilities to cognize, describe, evaluate, change the environment, effectively communicate by means of the foreign language in a foreign language discourse activity.

Keywords: pedagogical terms, interdisciplinary integration, linguistic identity of future translators.

Подано до редакції 23.12.2013
